

Методична скарбничка

Гуманістичний контекст уроків літератури

До 200-річчя Великого Кобзаря
(сценарії заходів студії «Перлина слова»)

Ніна ПЛАКИДА,

вчитель української мови та літератури,
вчитель вищої категорії,

Віра БАДЕНКО,

вчитель української мови та літератури

Література – особливий навчальний предмет, який сприяє формуванню особистості, вихованню почуття патріотизму, національної гордості, відповідальності за спільне майбутнє. Її вивчення допомагає зрозуміти зв'язок епох, замислитися над долею країни та людства. На уроках літератури учень може висловити власні думки, почуття, погляди щодо певного героя, твору, письменника. Це залежить від педагогічної майстерності вчителя, його вміння наблизити до себе дітей так, щоб викликати в них бажання поспілкуватися, поговорити, домогтися повного довіря.

Література як шкільний предмет у наш час зазнав найсуттєвіших змін. З'явилася можливість ознайомитися з творчістю маловідомих, забутих або репресованих письменників. Серед них М.Хвильовий, П.Куліш, О.Олесь, М.Куліш та ін. Відкриттям став практично новий материк діаспори, що славиться іменами Б.Лепкого, Є.Маланюка, У.Самчука, І.Багряного. Саме це змушує вчителів переглянути всю систему літературної освіти в школі. Водночас актуальним є очищення літератури від заїдеологізованості, повернення до об'єктивного погляду на літературу як універсального виду мистецтва, що творить власний світ, обґрунтування наукових підходів у визначенні змістової та художньої якості літературного твору. Такі значущі завдання поставлено перед викладачами української літератури.

Саме з цією метою в НВК «Школа гуманітарної праці» було створено літературну студію «Перлина слова». На заняттях учні мають можливість глибше ознайомитися з творчістю українських письменників та митців Таврії. Тож зустрічі з письменниками Таїсією Щербою, Валерієм Куликом, Анатолієм Кичинським стали уроками високої духовності. Учні мали можливість не лише послухати твори митців, а й зачитати власні. Результатом їхнього творчого пошуку стала збірка творів учасників студії «Чекаємо весну».

Дослідницька діяльність становить особливий інтерес для учнів. З огляду на це, у контексті вивчення життєвого і творчого шляху Дмитра Марковича пропонуємо створити проект з ключовим запитанням: «Чому письменника називають «натхненним співцем степу і моря»? Підтвердити свою відповідь біографічними фактами». Або ставимо перед учнями проблемне запитання, яке потребує серйозного прочитання та осмислення творів: «Чи можна виправдати злочин?». Діти намагаються на основі ідейно-художнього змісту творів розкрити філософію письменника – за злиденним життям селян автор бачить їхні людські чесноти, прагнення кращого життя.

Учасник студії Станіславів Ярослав зацікавився малодослідженою темою «Стильові особливості поезії Спиридона Черкасенка». Учасниця студії Кравченко Марина виборола 1-ше місце в конкурсі «Україна в Європі, Європа в Україні: очима молоді»

за дослідницьку роботу «Великі європейці в історії Таврії».

Надзвичайно цікавою є робота над веб-квестами. Учнів поділяють на групи, кожна з яких отримує ключове запитання та намагається відповісти на нього. Результати захищаються під час презентації.

Відомо, що учнів старших класів цікавлять питання: «Чи можна знайти щастя у шлюбі, якщо Ви не несете його з собою?». Для розгляду цієї теми їх поділено на чотири групи: «Історики», «Літературознавці», «Соціологи», «Психологи». Керівники груп звітували про дослідження під час презентації.

До 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка учасники студії зняли фільм «Лист у вічність» про маловідомі факти з життя та творчості Тараса Шевченка. Особливо емоційним було засідання літературної студії з теми «Пам'ятники Тараса Шевченка в світі». Діти змогли перевтілитися в незвичайних героїв, гостей з різних країн. Під час заходу звучали поезії Тараса Шевченка та повідомлялося про пам'ятники Кобзаря різними мовами.

В роботі студії активно використовується тематика народних звичаїв та обрядів українців. Під час різдвяних свят було проведено конференцію «Різдво в мистецтві».

З великим задоволенням діти відвідують Драматичний театр імені Миколи Куліша. Особливо запам'яталася екскурсія до Художнього музею з теми «Декоративно-ужиткове мистецтво Таврії». Багато нового дізналися учасники студії під час екскурсії до Краєзнавчого музею з теми «Літературна Херсонщина».

Сьогодні досить активно пропагується педагогіка співробітництва, що передбачає співтворчість або спільне творення, допомогу вчителя в активному пошуку дитиною відповідей на значущі й складні запитання, розкриття та реалізацію кожним учнем своїх потенційних можливостей, утвердження особистості. На цих самих засадах побудовано діяльність літературної студії «Перлина слова».

Фрагмент заходу на тему: «Пам'ятники Тарасу Шевченку в світі»

Мета:

- розкрити значущість постаті Кобзаря для всього людства;
- ознайомити гуртківців із новими для них фактами з життя українського письменника;
- сформулювати інтерес і повагу до рідної мови, історії України, любов та глибоку шану до славного сина України – Великого Кобзаря;
- розвивати творчі здібності та естетичні смаки.

Обладнання: портрет Тараса Шевченка, прикрашений вишитим рушником, виставка творів Кобзаря та матеріалів про нього, вислови відомих людей про творчість письменника, презентація «Пам'ятники Тарасу Шевченку в світі», відео «Читання вірша Т.Шевченка «Заповіт», фрагмент відео літературно-музичної вітальні, присвяченої 200-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка «Послання у вічність» (НВК «ШГП»).

Хід заходу

Святково прибрана читальна зала бібліотеки. У центрі – завітаний і прикрашений рушником портрет Тараса Шевченка.

Кобзарю!

*Знов до тебе я приходжу,
бо ти для мене совість і закон.*

Л.Костенко

Звучить пісня «Зоре моя вечірняя» (співає учениця).

За круглим столом:

1. Діти в національних костюмах різних країн.
2. Прапорці держав на столах.
3. Закордонні гості з бейджиками.

Ведучий 1. Сьогодні особливе засідання студії «Перлина слова», адже до нас у гості завітали представники різних країн, щоб розповісти, як пошановують Великого Кобзаря в цих країнах.

Ведучий 2. Тарасу Шевченку встановлено 1384 пам'ятники по всьому світу, в Україні їх – 1256.

Звучить «Заповіт» на фоні Дніпра (відео).

Як умру, то поховайте

Мене на могилі,

Серед степу широкого,

На Україні милій,

Щоб лані широкополі,

І Дніпро, і кручі

Було видно, було чути,

Як реве ревучий.

Ведучий 1. Чернеча гора znana у всьому світі передусім через те, що 22 травня 1861 року вона навіки стала останнім пристановищем великого українського письменника і художника, справжнього патріота України Тараса Григоровича Шевченка (1814–1861). Кобзар знав і любив Канівські гори, він бував там 1859 року, коли шукав собі ділянку під садибу. Він облюбував місцевість над Дніпром між Каневом і селом Пекарі (за 2 км вниз по Дніпру від Чернечої гори). На горі, що мала назву Мотовилова (Велике скіфське городище), хотів придбати землю.

Через два роки, уже в Петербурзі, поет напише:

Над Дніпром широким

В гаю – предвічному гаю,

Поставлю хаточку, садочок

Кругом хатини посаджу.

Проте мрія його не збулася. Тарас Шевченко помер у Петербурзі. 20 травня 1861 року друзі на пароплаві «Кременчук» перевезли його останки з Києва до Канева. Дві доби домовина стояла в Успенському соборі. Тут брати Шевченка й хотіли поховати Тараса, але Григорій Честахівський відстояв виконання останньої волі Кобзаря. 22 травня, після відслуженої в церкві панахиди, останки Тараса Шевченка віднесли на Чернечу гору. У 1925 році могила поета стала частиною Канівського музею-заповідника, а через 14 років там було відкрито пам'ятник роботи скульптора Матвія Манізера.

Ведучий 3. Володимир Кухарчук. Т.Шевченко на засланні (півострів Мангишлак).

Звучить вірш на фоні музики:

*Суворий півострів в Каспійському морі,
Там сонце пекуче та безмежні піски,
Як розсипане берегом висланців горе,
Де за кожну провину по спині різки...*

*Тут чекали на тебе жара і морози,
Тут сум розчинявся в пісках безнадії...
Думи сохли в очах, як краплинами сльози
Та душу гнітили монотонні події...*

*Ти тілом зігнувся та дух не зламався,
Як гілка верби з дніпровського краю.
Гіркою сльозою ти зранку вмивався –
«Україно моя, як тебе я кохаю!»*

*Думками вертався у рідну Україну –
Вночі нею снів, а вдень нею жив.
І пісню тужливу, свою солов'їну
Душею і серцем потайки пив...*

Ведучий 1. Перший пам'ятник Кобзарю відкрито в Україні 1881 року в садибі Алчевських. На півострові Мангишлак, де поет відбував покарання, 1881 року на півкруглому постаменті було встановлено погруддя Шевченка.

Гість із Польщі. (1). Звучить вірш «Заповіт» польською мовою.

Гість 2.

*Dumki moje, dumki moje,
Smutny los mój z wami...
Czemu tkniecie po papierze
Równymi rękami?
Czemu wicher was nie rozwiął
Po stepie w perzynę?
Czemu boleść nie zadręła
Jak własną dziecinę?*

Ведучий 2. Пам'ятник у Варшаві відкрито за участю міністрів закордонних справ України та Польщі Анатолія Зленка і Владзімежа Цімошевича 13 березня 2002 року.

Ведучий 1. Слово надається гостям із Канади.

Гість 1.

*Bury me, be done with me,
Rise and break your chain,
Water your new liberty
With blood for rain.*

*Then, in the mighty family
Of all men that are free,
May be sometimes, very softly
You will speak of me?*

Taras Shevchenko

Translated by E.L. Voynich
London, 1911

Гість 2. (із Канади та перекладач): The bronze statue was created in New York by Andrew Daragan, who was assisted by Roman Kowal of Winnipeg.

The unveiling of the monument on the Legislative Building grounds of Manitoba took place on July 9, 1961 in the presence of a very large mass of people from all parts of Canada and the United States, numbering over 40,000. Witnessing and participating in the ceremony were the highest dignitaries of the federal and provincial governments, the metropolis, the university, the Ukrainian churches and organizations and representatives of several ethnic groups in Canada and the United States.

The Shevchenko monument was unveiled by the Prime Minister of Canada, the Right Honourable John G.Diefenbaker.

The bronze statue was sculptored by Leo Mol. This statue is a small copy of the Shevchenko Monument in Washington, USA.

The statue is located in Leo Mol sculpture garden in Winnipeg.

Гість з Америки.

Звучить вірш Т. Шевченка «Минають дні» англійською мовою.

Ведучий 1. Вірш «Минають дні» українською мовою.

Ведучий 2. Слово надається гостям із Білорусі.

Звучить вірш «Заповіт» білоруською мовою (на фоні музики).

Помнік Тарасу Шаўчэнку ў Менску – гэта своеасаблівы мост паміж Менскам і Украінай, гэта славу тасць Менска, нязменна працягваючая ўвагу турыстаў, якія абралі адпачынак у Менску. Аматыры літаратуры, не ведаюць, што паглядзець у Менску, смела могуць адпраўляцца да гэтага помніка.

Ведучий 4. У 70-х роках ХХ століття відомий письменник Олесь Гончар, відвідавши Херсон, запропонував вшанувати творчість Великого Кобзаря встановленням пам'ятника, що й вдалося зробити за підтримки місцевої інтелігенції та мешканців міста. Було виготовлено скульптуру з міді, яка підноситься на гранітному постаменті. Автор роботи – херсонський скульптор Іван Григорович Білокур. Пам'ятник, який прославляє слово Великого Кобзаря, був відкритий на проспекті Текстильників у 1971 році.

Ведучий 1. У НВК «Школа гуманітарної праці» щороку вшановують пам'ять Тараса Шевченка. Проводяться літературні вітальні, конференції, веб-квести.

Фрагмент відео літературно-музичної вітальні «Послання у вічність».

А зараз для найуважніших проведемо тестування.

Пам'ятники Тараса Шевченка

Вопрос 1 из 6

Скільки пам'ятників Тарасу Шевченку встановлено у світі?

1256 пам'ятників

1150 пам'ятників

1384 пам'ятників

Баллы: 10 Всего баллов: 0 из 60

Ответить Закончить

Пам'ятники Тараса Шевченка

Вопрос 4 из 6

У якому місті встановлено пам'ятник Т.Шевченку, що зображений на малюнку?

Варшава

Херсон

Мінськ

Баллы: 10 Всего баллов: 0 из 60

Ответить Закончить

Пам'ятники Тараса Шевченка

Вопрос 2 из 6

Тарасові Шевченку встановлено в Україні:

1150 пам'ятників

1256 пам'ятників

128 пам'ятників

Баллы: 10 Всего баллов: 0 из 60

Ответить Закончить

Пам'ятники Тараса Шевченка

Вопрос 5 из 6

Пам'ятник Великому Кобзареві, що зображений на малюнку, встановлено в

Данії

Канаді

Італії

Баллы: 10 Всего баллов: 0 из 60

Ответить Закончить

Пам'ятники Тараса Шевченка

Вопрос 3 из 6

Великому Кобзареві в Україні перший пам'ятник було встановлено 1881 року

в його рідному селі

у Львові

в Харкові в садибі Алчевських

Баллы: 10 Всего баллов: 0 из 60

Ответить Закончить

Пам'ятники Тараса Шевченка

Вопрос 6 из 6

За ініціативи якого письменника було встановлено пам'ятник Тарасові Шевченку в Херсоні 1971 року?

Миколи Братана

Дмитра Павличка

Олеса Гончара

Баллы: 10 Всего баллов: 10 из 60

Ответить Закончить

Конспект позакласного заходу на тему: «Лист у вічність»

Звучить «Пори року» П. Чайковського.

Ведучий: Весна... Ще несміливо, ледь помітно ступаєш ти моєю рідною Україною. Твій прихід – це завжди свято, оновлення, відродження, свято наших душ.

Ведуча: Кожному з нас видається, що він народжується на світ удруге, що весна ця – особлива, краща, світліша!

Ведучий: Весна... Ти подарувала світові таку величну Людину, душу української нації – Тараса Григоровича Шевченка. Хочеться читати й перечитувати сторінку за сторінкою його прості й мудрі поезії.

Ведуча: Та ми розгорнемо сторінку його життя, а саме – дитинства.

(Виходить малий Тарас з мамою).

Малий Тарас:

*...Ще в школі,
Таки у вчителя – дяка,
Гарненько вкраду п'ятака,
Бо я було трохи не голе,
Таке убоге – та й куплю
Маленьку книжечку. Хрестами
І візерунками з квітками
Кругом листочки обведу
Та й списую Сквороду
Або три царіє со дари
Та сам собі у бур'яні,
Щоб не почув хто, не побачив,
Виспівую та плачу...*

Мати: Не плач. Ти народився під високою зорею. Тобі випала велика Доля.

Малий Тарас: Мамо, а що то є доля?

Мати: Той блукає за морями,

*Світ перепливає,
Шука долі, не находить –
Немає, немає! –
Мов умерла. Інший рветься
З усієї сили
За долею; от-от догнав
І – бебех в могилу!
А в третього, як у старця,
Ні хати, ні поля,
Тільки торба, а з торбини
Виглядає доля –
Як дитинка; а він її
Лає, проклинає*

Малий Тарас: Матусю, а правда, що небо на залізних стовпах тримається?

Мати: Так, синочку, правда.

Малий Тарас: А чому так багато на небі зірочок?

Мати: Це коли людина на світ приходить, Бог свічку запалює, і горить та свічка, поки людина не

помре. А як помре, свічка гасне, зірочка падає. Бачив?

Малий Тарас: Бачив, матусю, бачив... Матусенько, а чому одні зірочки ясні, великі, а інші ледь видно?

Мати: Бо коли людина зла, заздрісна, скупа, її свічка ледь-ледь тліє. А коли добра, любить людей, робить їм добро, тоді свічка світить ясно, і світло це далеко видно.

Малий Тарас: Матусю, я буду добрим. Я хочу, щоб моя свічечка світила найясніше.

Мати: Старайся, мій хлопчику *(гладить його по голові)*.

Малий Тарас. «Мені тринадцятий минуло»:

*Мені тринадцятий минуло.
Я пас ягнята за селом.
Чи то так сонечко сіяло,
Чи так мені чого було?
Мені так любо, любо стало,
Неначе в Бога...
Уже прокликали до паю,
А я собі у бур'яні
Молюся Богу... І не знаю,
Чого маленькому мені
Тойді так приязно молилось,
Чого так весело було.
Господнє небо, і село,
Ягня, здається, веселилось!
І сонце гріло, не пекло!
Та недовго сонце гріло,
Недовго молилось...
Запекло, почервоніло
І рай запалило.
Мов прокинувся, дивлюся:
Село почорніло,
Боже небо голубеє
І те помарніло.
Поглянув я на ягнята –
Не мої ягнята!
Обернувся я на хати –
Нема в мене хати!
Не дав мені Бог нічого!..
І хлинули сльози,
Тяжкі сльози!.. А дівчина
При самій дорозі
Недалеко коло мене
Плоскінь вибирала,
Та й почула, що я плачу.
Прийшла, привітала,
Утирала мої сльози
І поцілувала...
Неначе сонце засіяло,*

*Неначе все на світі стало
Моє... лани, гаї, сади!..
І ми, жартуючи, погнали
Чужі ягнята до води.*

Звучить пісня «Зацвіла в долині», виконується український танець.

Ведучий: Лихо не чекало. Коли Тарасові було дев'ять років, померла його мати, а в одинадцять залишився він круглим сиротою, бо помер і батько. Став Тарас пасти громадську худобу. Та все ж мріяв про малювання. Знайшов таки одного маляра, який погодився взяти його в науку, проте Тарасові треба було отримати дозвіл від пана Енгельгардта.

Тарас: Пане управителю, я до вас! Я дуже хочу вчитися малювати, і дяк з Хлипнівки погодився взяти мене в учні. Я прийшов, щоб ви дозволили й документа дали.

Управитель: А батьки в тебе є?

Тарас: Ні, померли, сам я. Так дасте документа?

Управитель: Якого документа? Дурниця! Оце я одержав листа від пана, йому саме таких хлопців, як ти, треба в козачки набрати.

Тарас: В козачки?! Як у козачки?

Управитель: А так, козачки, пан уже знає. Так що я тебе до кухаря нашого відправлю.

Тарас: Пане управителю... Я хочу на маляра вчитися...

Управитель: Ну, годі там базікати! Одведіть його до кухаря.

Вірш «Доля»:

*Ти не лукавила зо мною,
Ти другом, братом і сестрою
Сіромі стала. Ти взяла
Мене, маленького, за руку
І в школу хлопця одвела
До п'яного дяка в науку.
«Учися, серденько, колись
з нас будуть люде», – ти сказала.
А я послухав, і учивсь,
І вивчився. А ти збрехала.
Які з нас люде?*

Пісня «Зоре моя вечірняя».

Ведучий: Тарас наймитує, у вільний від роботи час читає і малює. А по закутках, щоб ніхто не бачив його горя, плаче.

Ведуча: Думка знайти людину, яка б навчила його малювати, не покидає Тараса. Згодом він потрапляє до маляра, який погоджується вчити його. Однак пан Енгельгардт забирає Тараса до себе в Петербург, і хлопець стає козачком.

Ведучий: Тарас зростає, розвивається його світобачення. І доля подарувала Тарасові неоціненний скарб – дар поетичного слова. Все бачене, пережите, вистраждане він виливає в прості, але глибокі й мудрі вірші.

Ведуча:

*Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос – більш нічого.
А серце б'ється – ожива,
Як їх почує! Знать, од Бога*

*І голос той, і ті слова
Ідуть меж люди!*

Ведучий: Живучи в Петербурзі, Тарас має можливість доторкнутися до великого мистецтва, довгими «білими» ночами змальовує в парках і садах скульптури відомих митців.

Ведуча: Молодого талановитого хлопця помічають художники – Іван Сошенко, Карл Брюллов, Олексій Венеціанов, байкар Євген Гребінка. Вони переймаються його кріпацькою долею і допомагають здобути довгождану волю.

Ведучий: Тарасові – 27. Він безмежно вдячний своїм друзям за допомогу, і щоб довести, що не дарма були їхні клопотання, вступає до Петербурзької Академії художеств, яку успішно закінчує з двома срібними медалями і званням вільного художника.

Ведучий: Тараса захоплює мальовнича природа, з великим інтересом він спілкується з людьми, слухає їхні оповіді.

Ведучий: Повернувшись в Україну, Шевченко був надзвичайно вражений. Україна постала перед ним змороною, закріпаченою, злиденною, голодною, зовсім далекою від його уривчастих світлих дитячих спогадів. На думку спадають слова, сповнені туги, розпачу, жалю. Так тільки син може страждати за матір'ю, як Шевченко за Україною.

Ведуча: Він гострим словом засуджує царський режим:

*Схаменіться! Будьте люди,
Бо лихо вам буде.
Розкуються незабаром
Заковані люди.
Настане суд, заговорять
І Дніпро, і гори! ...*

Ведучий: За бунтарські вірші та участь у Кирило-Мефодіївському братстві 33-річного Шевченка царський уряд прирікає на 10 років заслання і позбавляє права писати й малювати.

Ведуча: Вербову гілочку як символ України повів Тарас Шевченко з собою на заслання і посадив у казахській пустелі в Орській фортеці. Він доглядав її, оберігав від пекучого проміння сонця. Вона нагадувала Тарасу рідну Україну.

Поезія «Лічу в неволі дні і ночі» (звучить мелодія бандури):

*І лік забуваю.
О господи, як то тяжко
Тії дні минають!
І літа пливають між ними,
Пливають собі стиха,
Забирають за собою
І добро і лихо!
Забирають, не вертають
Ніколи нічого!
І не благай, бо пропаде
Молитва за богом.
І четвертий рік минає
Тихенько, поволі,
І четверту починаю
Книжечку в неволі*

Мережати, – змережаю
 Кров'ю та сльозами
 Моє горе на чужині,
 Бо горе словами
 Не розкажеться нікому
 Ніколи, ніколи,
 Ніде на світі! Нема слов
 В далекій неволі!
 Немає слов, немає сльоз,
 Немає нічого.
 Нема навіть кругом тебе
 Великого бога!
 Нема на що подивитись,
 З ким поговорити.
 Жит'я не хочеться на світі,
 А сам мусиш жити.
 Мушу, мушу, а для чого?
 Щоб не губить душу?
 Не варт вона того жалю...
 Ось для чого мушу
 Жит'я на світі, волочити
 В неволі кайдани:
 Може, ще я подивлюся
 На мою Україну...
 Може, ще я поділюся
 Словами-сльозами
 З дібровами зеленими!
 З темними лугами!
 Бо немає в мене роду
 На всій Україні,
 Та все-таки не ті люди,
 Що на цій чужині
 Гуляв би я понад Дніпром
 По веселих селах
 Та співав би свої думи,
 Тихі, невеселі.
 Дай дожити, подивитись,
 О боже мій милий!
 На лани тії зелені
 І тії могили!
 А не даси, то донеси
 На мою країну
 Мої сльози; бо я, боже!
 Я за неї гину!
 Може, мені на чужині
 Лежать легше буде,
 Як іноді в Україні
 Згадувати будуть!
 Донеси ж, мій боже милий!
 Або хоч надію
 Пошли в душу... бо нічого,
 Нічого не вдію
 Убогою головою,
 Бо серце холоне,
 Як подумаю, що, може,
 Мене похоронять
 На чужині, – і ці думи
 Зо мною сховають!..
 І мене на Україні
 Ніхто не згадає!

А може, тихо за літами
 Мої мережані сльозами
 І долетять коли-небудь
 На Україну... і падуть...
 Неначе роси над землею,
 На щире серце молодеє,
 Сльозами тихо упадуть!
 І покиває головою,
 І буде плакати зо мною,
 І, може, господи, мене
 В своїй молитві пом'яне!
 Нехай як буде, так і буде.
 Чи то плисти, чи то брести.
 Хоч доведеться розп'ястись!
 А я таки мережать буду
 Тихенько білії листи.

Український танець (Гопак).

Цикл «Жінки поета».

Ведуча: Учні нашої школи захопилися творчістю Тараса Шевченка. Ярослав Станіславів став переможцем конкурсу «Розкрилля душі», виборовши друге місце. Виступ Ярослава Станіславіка.

Ведуча: Сіліна Анна зобразила Шевченка.
 (Презентація картини).

(Звучить Лунна соната)

Ведучий: Свічка його життя догорала. Мрії про одруження, розраду в сім'ї, хатину над Дніпром залишилися ілюзіями. Фізично стомлений, поет відчував самотність.

У німій, холодній майстерні Академії мистецтв 10 березня 1861 року він пішов із життя, залишивши нам заповіт:

Як умру, то поховайте
 Мене на могилі,
 Серед степу широкого,
 На Вкраїні милій,
 Щоб лани широкополі,
 І Дніпро, і кручі
 Було видно, було чути,
 Як реве ревучий.
 Як понесе з України
 У синєє море
 Кров ворожу... отоді я
 І лани і гори –
 Все покину і полину
 До самого Бога
 Молитися... а до того
 Я не знаю бога.
 Поховайте та вставайте,
 Кайдани порвіте
 І вражою злою кров'ю
 Волю окропіте.
 І мене в сім'ї великій,
 В сім'ї вольній, новій,
 Не забудьте пом'янути
 Не злим тихим словом.

(Використані джерела: 1. <http://shmistky.klasna.com/uk/site/vidkrittya-shevchenkivsko.html>; 2. <http://videouroki.net/filecom.php?fileid=98690268>)